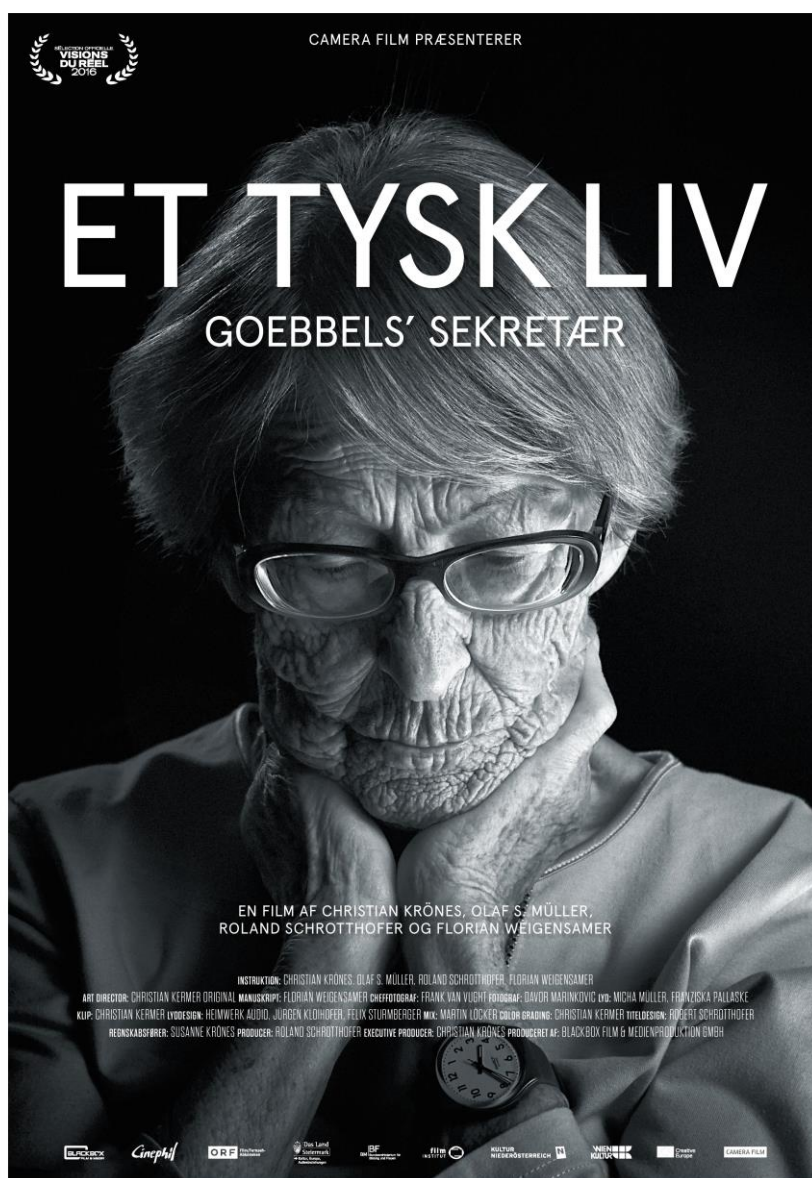

ET TYSK LIV

GOEBBELS' SEKRETÆR

En dokumentarfilm af C. KRÖNER, O.S. MULLER, R. SCHROTTHOFER og F. WEIGENSAMER

UNDERVISNINGSMATERIALE

Fag: Historie, tysk, filosofi og mediefag
Niveau: Gymnasiale uddannelser

Forfatter: Katrine Sommer Boysen

Bag om filmen

Den 30. april 1945 gik der rystelser gennem det nazistiske Tyskland. Føreren, Adolf Hitler, havde begået selvmord i den såkaldte 'Førerbunker', hvor han havde forskanset sig med sin familie samt højtstående medlemmer af det nationalsocialistiske parti. Dagen efter, den 1. maj, overgik samme skæbne propagandaminister Joseph Goebbels, hans hustru og deres seks børn. Lægen Helmut Kunz blev beordret til at give børnene en dødelig sprøjte morfin, efter at deres mor Magda havde forsikret dem om, at krigen snart var vundet. Det var den mildt sagt ikke.

De sidste dage i Førerbunkeren er tidligere blevet skildret af Oliver Hirschbiegel i den Oscar-nominerede 'Der Untergang' (2004), men nu føjer dokumentaristerne Christian Kröner, Olaf S. Müller, Roland Schrotthofer og Florian Weigensamer et hidtil ukendt lag til historien med portrætfilmene 'Et tysk liv – Goebbels' sekretær'. Filmen fortæller med udgangspunkt i mange timers interviews med Brunhilde Pomsel (1911-2017) og arkivmateriale historien om, hvordan en tilsyneladende helt almindelig ung, tysk kvinde, blev en del af den nationalsocialistiske magts inderkreds.

Filmens afsæt er specifikt funderet i Pomsels personlige beretning, men fordi hendes skæbne synes alt andet end enkeltstående, sætter 'Et tysk liv' også et spejl op og stiller implicit spørgsmålet, om vi alle kunne være blevet forledt til at gøre det samme under de givne omstændigheder.

- Læs om Anden Verdenskrig, det nazistiske parti og tiden, hvor Brunhilde Pomsel voksede op. Hvad kendetegnede datidens tyske samfund?
- Diskuter filmens titel. Hvorfor hedder den 'Et tysk liv' og ikke 'Brunhilde Pomsels liv'? Hvorefter ligger forskellene?
- Sammenhold Brunhilde Pomsels beretninger med Hirschbiegels skildringer i 'Der Untergang'.

Synopsis

Brunhilde Pomsel blev født i 1911 og døde i januar 2017 kort efter sin 106 års fødselsdag. Da 'Et tysk liv – Goebbels' sekretær' blev optaget, var hun 103 år gammel, og alderen har sat sig sine tydelige spor i hendes furede ansigt.

Pomsels absolutte mangel på interesse i politik er slående. Hun, der endte med at bestride en af de mest betroede stillinger i det nazistiske regime og var vidne til nogle af historiens mest rædselsvækkende krigsforbrydelser. Men det var ikke politisk overbevisning, der fik hende til at ende som sekretær for Joseph Goebbels i hans virksomme nazistiske propagandaministerium. Det var snarere tilfælde ifølge Pomsel selv.

Pomsel voksede op i en streng familie i Tyskland i 1910'erne. Et af hendes første minder er Første Verdenskrigs begyndelse i 1914, hvor faderen skulle deltage. Krigen har således været en konstant i hendes tilværelse. Minderne om faderen er også forbundet med afstraffelse og stærk autoritetstro. "Med bank vækkede man noget i børnene, der ikke var der før," som hun udtrykker det i filmens begyndelse.

Den strenge opdragelse, hvor der ikke blev sat spørgsmålstejn ved autoritetens midler eller hensigt, var efter Pomsels egen vurdering med til at give hende en følelse af, at man skulle indordne sig og makke ret. Noget der gik igen for de fleste børn i hendes generation. "Den, der har magt, har også ret" reflekterer hun.

Selvom Pomsel ikke interesserede sig ikke for politik, var hun dog opmærksom på, at Tyskland var inde i et politisk stormvejr, hvor alle vinde blæste i nazismens retning. Nazistpartiet, som flere af Pomsels venner var medlem af, gik sejrige ud af alle valg og overbeviste det tyske folk om, at de var deres

fremtid. Pomsel husker tiden som spændende og hektisk, og hendes kæreste tog hende med til diverse politiske arrangementer. Hun overværede blandt andet Herman Görings berømte tale på Sportspalast i 1933.

Pomsel arbejdede i 1920'erne som sekretær for en jødisk advokat, men der var ikke nok timer til hende, og da han i 1933 blev tvunget til at emigrere, fik Pomsel et endnu bedre job. Hun blev ansat til at renskrive en stærkt højreorienteret, nationalistisk militærveterans erindringer, hvorefter en af hendes venner i nazipartiet skaffede hende et job hos Berlin Radio. Før at få jobbet, var den apolitiske Pomsel nødt til at melde sig ind i NSDAP. ”Så jeg meldte mig ind i partiet”, husker hun, og fortsætter: ”Hvorfor skulle jeg ikke gøre det? Det gjorde alle på det tidspunkt”. Hendes nære jødiske veninde Eva gik i øvrigt med hende hen til indmeldelseskontoret. Til slut blev Pomsel overflyttet til Propagandaministeriet, der blev ledet af Goebbels. Hun var meget glad for anerkendelsen: ”Jeg var smigret. Det var belønningen for at være den hurtigste maskinskriverske hos Berlin Radio.”

Det er i det hele taget noget, der går igen i Pomsels beretninger. En næsten naiv stolthed over at blive udvalgt til så betroet en post. Man kan ikke undgå at betvivle, hvordan hun ikke opdagede, hvad der foregik omkring hende. Men det gjorde hun ikke. Hun troede på alle løgnene, anede ikke, hvad KZ-lejrene var, og havde i det hele taget en indgroet disciplin, der fordrerede at når man er ansat til at gøre et arbejde, så gør man det - uden brok og uden at anfægte den overordnede.

Pomsel beskriver også Goebbels som en charmerende mand. Han, hustruen og deres seks søde og velopdragne børn blev ofte iscenesat som den perfekte nationalsocialistiske familie. Men i bakspejlet kan hun se, at han må have været en eminent skuespiller. Hvordan havde han ellers kunnet skjule sit sande jeg?

Mod Anden Verdenskrigs afslutning gik det efterhånden op for Pomsel, at alt ikke var, som hun troede. Virkelighedens ulideligt klare lys ramte hende i Førerbunkerens slutningen af april 1945, da Hitler og hans hustru Eva Braun begik selvmord. Den 1. maj fulgte Goebbels og hans familie trop, og først da blev Pomsel klar over gruen.

Hun blev fængslet sammen med de andre spidser fra partiet, og først efter fem års fangenskab gik det langt om længe op for hende, hvad nazisterne havde gjort mod jøderne. Deriblandt hendes veninde Eva. I slutningen af 'Et tysk liv' funderer Pomsel over sin egen rolle i forbrydelserne, men kommer frem til, at hun ikke vil tage skylden på sig. Hun er taknemmelig over at have overlevet.

- Giver filmen nye informationer om Anden Verdenskrig og om Nazityskland?
- Hvem var Goebbels? Hvad var hans position i partiet og hans rolle i forhold til Hitler? Hvad vil det sige at være 'propagandaminister'?
- Kan Brunhilde Pomsels handlinger forstås / forklares? Burde hun ikke kunne gennemskue, hvad hun gik ind til?
- Diskuter hendes citater om fysisk afstraffelse i opdragelsen og sammenhængen mellem magt og ret.
- Hvordan kunne hun tro på alle løgnene? Hvordan kunne hun undgå at opdage, hvad der foregik lige under næsen på hende?
- Filmens instruktører er ikke interesserede i at placere skyld hos Pomsel. Hvilken effekt har det? Får det os som publikum til at tænke over, hvad vi ville have gjort i samme situation?
- Kan Pomsels historie bruges i dag? Hvad kan den få os til at reflektere over?

Dokumentarisk metode og æstetik

Når man arbejder med dokumentarfilm, er der en lang række valg at træffe i forhold til filmens udtryk. Ofte smitter den dokumentariske metode (altså måden filmen er sat i scene på) af på dens indhold.

Foruden arkivoptagelserne (se afsnittet nedenfor) består 'Et tysk liv' udelukkende af interviews med Pomsel. Vi hører aldrig instruktørerne stille spørgsmål. Hendes udsagn står alene, som del af en associativ ordstrøm. Det er tydeligt, at der er klippet i optagelserne (se bare på Pomsels armbåndsur), men sammenhængen forekommer uredigeret og ægte.

Filmen er optaget i sort/hvid, hvilket giver filmen et meget rent, usminket udtryk. Valget kan også hænge sammen med, at arkivoptagelserne er sort/hvide, så på den måde undgår man kontrasten. Indstillingerne på Pomsel veksler fra halvtotal til ultranære billeder, hvor kameraet går helt tæt på hendes rynkede ansigt.

- Hvordan fremstår Pomsel som fortæller?
- Hvilken effekt har det, at vi ikke hører instruktørernes spørgsmål?
- Diskuter, hvorfor instruktørerne har valgt at lave filmen som de har.
- Beskriv filmens æstetik.
- Hvilken effekt har de sort/hvide optagelser og de mange nærbilleder af Pomsel?

Arkivmateriale

En stor del af 'Et tysk liv' er arkivoptagelser. Der er en ligeså vigtig komponent i filmen som interviewene med Pomsel. De små film- og radiooptagelser flankerer hendes udtalelser og sætter dem ind i et bredere perspektiv. Disse optagelser giver filmen nogle af de nuancer og indsigter, som ikke er Pomsels beretning forundt. Der er blandt andet optagelser fra Goebbels propagandistiske taler,

grusomme, amerikanske optagelser fra KZ-lejrene, hvor lig, der nærmest ligner skeletter kastes i massegravene, samt undervisningsfilm fra USA, der skal advare mod nazismens uhyrligheder.

- Diskuter hvorfor instruktørerne har valgt at bruge arkivmateriale sammen med Pomsels egen beretning?
- Diskuter hvorfor arkivfilmene ikke bliver kommenteret i filmen, men får lov til at stå som små, selvstændige udsagn.
- Billederne af ligene fra lejrene er helt uredigerede og utrolig voldsomme. Hvilket indtryk efterlader de?
- Hvilken af de små arkivfilm virkede stærkest? Hvorfor?
- Hvordan supplerer de to dokumentariske elementer, interviewet i nutid og de historiske optagelser, hinanden?

Tidslinje over Brunhilde Pomsels liv

- 11.01.1911** Brunhilde Pomsel bliver født i Berlin som ældste datter af en maler og dekoratør.
- 1917** Brunhilde Pomsel starter i skolen.
- 1926** Brunhilde Pomsel består realeksamen og begynder som lærling hos en jødisk manufakturhandler på Hausvogteiplatz i Berlin.
- 1929** Brunhilde Pomsel bliver ansat som sekretær hos den jødiske forsikringsmægler Dr. Hugo Goldberg.
- 1933** Brunhilde Pomsel arbejder deltid for både Dr. Hugo Goldberg og naziforfatteren Wulf Bley. Samme år står Brunhilde Pomsel og hujer med mange andre ved Brandenburger Tor, da Adolf Hitler vinder valget og bliver rigskansler. Senere melder hun sig ind i nazistpartiet NSDAP og begynder som sekretær hos Berlin Radio.
- 1942** Brunhilde Pomsel bliver sekretær for propagandaminister Joseph Goebbels.
- 08.11.1943** Brunhilde Pomsels jødiske veninde Eva Löwenthal bliver deporteret til Auschwitz.
- 1945 Maj** Brunhilde Pomsel bliver fanget af de sovjetiske styrker i bunkeren under Rigskansliets have, efter af både Hitler og Goebbels har begået selvmord.
- 1945-1950** Brunhilde Pomsel sidder fængslet i forskellige russiske fangelejre (herunder de tidligere tyske koncentrationslejre Buchenwald og Sachsenhausen)
- 1950** Brunhilde Pomsel bliver ansat hos det tyske tv-selskab ARD og bliver senere chefsekretær for ARD-koordinator Lothar Hartmann.
- 1971** Brunhilde Pomsel går på pension.
- 27.01.2017** Brunhilde Pomsel dør 106 år gammel i München.